

HOLY SEE PRESS OFFICE

EMBARGO

until speech delivered
check against delivery

7

GREECE – Athens – 04.12.2021 – 16.30

**Meeting of His Beatitude Hieronymos II and His Holiness Francis
with the respective Entourages**

“Throne Room” of the Orthodox Archbishopric of Greece

Address of the Holy Father

Official translation

Μακαριώτατε,

«χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ» (Ρμ 1, 7). Σας χαιρετίζω με αυτά τα λόγια του μεγάλου Αποστόλου Παύλου, τα ίδια με εκείνα που, ενώ βρισκόταν στα ελληνικά χώματα, απηύθυνε προς τους πιστούς της Ρώμης. Σήμερα η συνάντησή μας ανανεώνει αυτή τη χάρη και αυτή την ειρήνη. Προσευχόμενος ενώπιον των τροπαίων της Εκκλησίας της Ρώμης, που είναι οι τάφοι των Αποστόλων και των μαρτύρων, αισθάνθηκα την προτροπή να έλθω εδώ ως προσκυνητής, με μεγάλο σεβασμό και ταπεινωσύνη, για να ανανεώσω εκείνη την αποστολική κοινωνία και να τροφοδοτήσω την αδελφική αγάπη. Υπ’ αυτή την έννοια επιθυμώ να Σας ευχαριστήσω, Μακαριώτατε, για τα λόγια που μου απευθύνετε και τα οποία ανταποδίδω με αγάπη, χαιρετώντας δια μέσου Σας, τον κλήρο, τις μοναστικές κοινότητες και όλους τους ορθοδόξους πιστούς της Ελλάδος.

Συναντηθήκαμε προ πενταετίας στη Λέσβο, στην κρίσιμη κατάσταση ενός από τα μεγαλύτερα δράματα του καιρού μας, εκείνο των τόσων μεταναστών αδελφών μας, που δεν μπορούν να αφεθούν στην αδιαφορία και να θεωρηθούν μόνο ως ένα βάρος για το σηκώσουμε ή ακόμη χειρότερα να το μεταβιβάσουμε σε κάποιον άλλο. Τώρα ξαναβρισκόμαστε για να μοιραστούμε τη χαρά της αδελφωσύνης και να κοιτάξουμε τη Μεσόγειο που μας περιβάλλει όχι μόνο ως τόπο που μας ανησυχεί και μας χωρίζει, αλλά και ως θάλασσα που ενώνει. Προ ολίγου αναφέρθηκα στις αιωνόβιες ελιές, που καθιστούν συγγενείς τις χώρες. Ενθυμούμενος πάλι αυτά τα δένδρα που μας ενώνουν, σκέπτομαι τις ρίζες που έχουμε κοινές. Είναι υπόγειες, κρυμμένες, συχνά παραμελημένες, αλλά υπάρχουν και στηρίζουν τα πάντα. Ποιες είναι οι κοινές μας ρίζες, που διέσχισαν τους αιώνες; Είναι οι αποστολικές. Ο Άγιος Παύλος τις έφερε στο φως υπενθυμίζοντας τη σημασία να είμαστε «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων» (Εφ 2, 20). Αυτές οι ρίζες, που μεγάλωσαν από το σπόρο του Ευαγγελίου, ακριβώς στον ελληνικό πολιτισμό, άρχισαν να φέρουν μεγάλο καρπό: σκέπτομαι τόσους παλαιούς Πατέρες και τις πρώτες μεγάλες οικουμενικές Συνόδους.

Κατόπιν, δυστυχώς, μεγαλώσαμε μακριά. Κοσμικά δηλητήρια μας μόλυναν, το ζιζάνιο της υποψίας μεγάλωσε την απόσταση και παύσαμε να καλλιεργούμε την μεταξύ μας κοινωνία. Ο Άγιος Βασίλειος ο Μέγας είπε ότι οι αληθινοί μαθητές του Χριστού «πρὸς μόνα τυπούμενοι, ἃ βλέπουσιν ἐν αὐτῷ, ἢ ἀκούουσι παρ’ αὐτοῦ» (Ηθικά, 80, 1). Με ντροπή –το αναγνωρίζω για την Καθολική Εκκλησία- πράξεις και επιλογές, που λίγο ή τίποτε έχουν να κάνουν με τον Ιησού και με το Ευαγγέλιο, προερχόμενες μάλλον από τη δίψα για κέρδος και ισχύ, μάραναν την μεταξύ μας κοινωνία. Έτσι αφήσαμε τη γονιμότητα να συμβιβασθεί εξ αιτίας των διαιρέσεων. Η ιστορία έχει το δικό της βάρος και σήμερα εδώ αισθάνομαι την ανάγκη να ανανεώσω την αίτηση συγγνώμης από το Θεό και από τους αδελφούς για τα σφάλματα που διέπραξαν τόσοι καθολικοί. Όμως πολύ μας ενισχύει η βεβαιότητα ότι οι ρίζες μας είναι αποστολικές και, παρά τις

στρεβλότητες του χρόνου, το φυτό του Θεού αυξάνει και καρποφορεί εν των ιδίω Πνεύματι. Και είναι μία χάρη να αναγνωρίζουμε τους καρπούς οι μεν των δε και μαζί να ευχαριστούμε γι' αυτό τον Κύριο.

Ο τελικός καρπός της ελιάς είναι το έλαιο, εκείνον το έλαιο που κάποτε περιείχαν τα υπέροχα χειροποίητα αγγεία, τα οποία αφθονούν ανάμεσα στους αρχαιολογικούς θησαυρούς αυτής της Χώρας. Το έλαιο έφερε το φως που φωτίσε τις νύκτες της αρχαιότητας. Επί χιλιετίες υπήρξε «ο υγρός ήλιος, η πρώτη μυστηριώδης κατάσταση της φλόγας των λύχνων» (*BOUREUX, Les plantes de la Bible et leur symbolisme, Παρίσι 2014, 65*). Για εμάς το έλαιο, αγαπητέ Αδελφέ, στρέφει τη σκέψη μας προς το Άγιο Πνεύμα, που έφερε στο φως την Εκκλησία. Μόνον αυτό, με την ανέσπερη λάμψη του, δύναται να σκορπίσει το σκότος και να φωτίσει τα βήματα της πορείας μας.

Ναι, διότι το Άγιο Πνεύμα είναι πρώτιστα *έλαιον κοινωνίας*. Στην Αγία Γραφή αναφέρεται το έλαιο που καθιστά ιλαρό το πρόσωπο του ανθρώπου, (*πρβλ Ψαλ 103, 15*). Πόση ανάγκη έχουμε σήμερα να αναγνωρίσουμε την μοναδική αξία που λάμπει σε κάθε άνθρωπο, σε κάθε αδελφό! Η αναγνώριση αυτού του κοινού ανθρωπίνου στοιχείου είναι η απαρχή για την οικοδομή της μεταξύ μας κοινωνίας. Δυστυχώς όμως, -όπως έγραψε ένας μεγάλος θεολόγος- «ή κοινωνία φαίνεται ότι θίγει μια ευαίσθητη χορδή», μια νευρική, όχι μόνο στην ανθρώπινη κοινωνία, αλλά συχνά επίσης και μεταξύ των μαθητών του Ιησού, «μέσα σε ένα χριστιανικό κόσμο που τράφηκε με ατομικισμό και με θεσμική αυστηρότητα». Και όμως, αν οι παραδόσεις και τα ιδιαίτερα στοιχεία του καθενός, οδηγούν σε μια προσκόλληση σαν σε βράχο και σε μια λήψη αποστάσεων από τους άλλους, αν η ετερότητα δεν προσδιορίζεται από την κοινωνία, δύσκολα μπορεί να δώσει ζωή σε ένα ικανοποιητικό πολιτισμό» (*Ι. Ζηζιούλας, ιταλ. Έκδ. Comunione e alterità, Ρώμη 2016, 16*). Αντιθέτως, η κοινωνία μεταξύ αδελφών φέρει τη θεία ευλογία. Στους Ψαλμούς συγκρίνεται «ώς μύρον επί κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα» (*Ψαλ 132, 2*). Το Πνεύμα το οποίο εκχέεται εις τας διανοίας, μας ωθεί προς μια περισσότερον έντονη αδελφωσύνη, να *δομηθούμε στην μεταξύ μας κοινωνία*. Ας μη φοβούμεθα, λοιπόν, μεταξύ μας, αλλά ας βοηθούμεθα να λατρεύουμε τον Θεόν και να υπηρετούμε τον πλησίον, χωρίς να ασκούμε προσηλυτισμό και σεβόμενοι πλήρως την ελευθερία του άλλου, -διότι, όπως έγραψε ο άγιος Παύλος- «οὗ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (*Β' Κορ 3, 17*). Παρακαλῶ ὥστε το Πνεύμα της αγάπης να νικήσει τις αντιστάσεις μας και να μας αναδείξει οικοδόμους κοινωνίας, διότι «εἰ ἐξω βάλοι τὸν φόβον ἢ ἀγάπην τελείως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ μεταποιηθεὶς ὁ φόβος, ἀγάπη γένοιτο· τότε εὐρίσκεται μονὰς τὸ σωζόμενον» (*Άγ. Γρηγόριος Νύσσης, Λόγος 15, εις το Άσμα Ασμάτων*). Εξ άλλου, πῶς μπορούμε να μαρτυρήσουμε στον κόσμο την συμφωνία με το Ευαγγέλιο αν εμείς οι χριστιανοί είμαστε ακόμη χωρισμένοι; Πῶς μπορούμε να αναγγείλουμε την αγάπη του Χριστού, που ενοποιεί τα έθνη, αν δεν είμαστε ενωμένοι μεταξύ μας; Τόσα βήματα έχουν γίνει για να συναντηθούμε. Ας επικαλεσθούμε το Πνεύμα κοινωνίας, ὥστε να μας ωθήσει στις οδούς του και να μας βοηθήσει να θεμελιώσουμε την μεταξύ μας κοινωνία όχι επί υπολογισμών, στρατηγικών και συμφερόντων, αλλά επί του μοναδικού υποδείγματος προς το οποίο να στρέφουμε το βλέμμα: Την παναγία Τριάδα.

Το Άγιο Πνεύμα, κατά δεύτερο λόγο, είναι *έλαιον σοφίας*. Αυτό έχρισε τον Χριστόν και επιθυμεί να εμπνέει τους χριστιανούς. Ευπειθείς στην καλοκάγαθη σοφία του, αυξάνουμε στη γνώση του Θεού και ανοιγόμεθα προς τους άλλους. Θα ήθελα εν προκειμένω να εκφράσω την εκτίμησή μου για την σημασία που δίδει αυτή η Ορθόδοξος Εκκλησία, κληρονόμος της πρώτης μεγάλης ενσωματώσεως της πίστεως, εκείνης με τον ελληνικό πολιτισμό, για τη μόρφωση και τη θεολογική κατάρτιση. Θα ήθελα επίσης να υπενθυμίσω την επωφελή συνεργασία στο πολιτισμικό πλαίσιο μεταξύ της *Αποστολικής Διακονίας* – εκπροσώπους της οποίας είχα την χαρά να συναντήσω το 2019- και του Ποντιφικού Συμβουλίου για την προώθηση της Ενότητος των Χριστιανών, καθώς επίσης και τη σημασία των διαχριστιανικών συμποσίων, που προωθεί η Θεολογική Σχολή της Θεσσαλονίκης σε μαζί με το Ποντιφικό Πανεπιστήμιο *Antonianum* της Ρώμης. Είναι ευκαιρίες που επέτρεψαν να συναφθούν εγκάρδιες σχέσεις και να ξεκινήσουν χρήσιμες επαφές μεταξύ ακαδημαϊκών των ομολογιών μας. Ευχαριστώ επίσης και για την ενεργό συμμετοχή της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ελλάδος στη Μικτή διεθνή Επιτροπή για τον Θεολογικό Διάλογο. Είθε το Άγιο Πνεύμα να μας βοηθή για να συνεχίσουμε συνετά να βαδίζουμε σ' αυτές τις οδούς.

Το ίδιο Πνεύμα, τέλος, είναι *έλαιον παρακλήσεως*: Παράκλητος, ο οποίος μας παραστέκεται, βάλαμο της ψυχής, θεραπεία των πληγών. Αυτό καθιέρωσε τον Χριστόν με το χρίσμα για να κηρύξει το χαρμόσυνο μήνυμα στους πτωχούς, την απελευθέρωση στους αιχμαλώτους, την ελευθερία στους καταπιεσμένους (*πρβλ. Ακ 4, 18*). Και είναι Αυτό ακόμη που μας ωθεί να φροντίζουμε τους ασθενεστέρους και τους πτωχότερους, και να θέτουμε στην προσοχή του κόσμου την υπόθεσή τους, που έχει πρώτη θέση στα μάτια του Θεού. Εδώ, όπως και αλλού, υπήρξε απαραίτητη η αρωγή που προσφέρθηκε σ' αυτούς που

είχαν περισσότερη ανάγκη κατά τις σκληρότερες περιόδους της οικονομικής κρίσεως. Ας αναπτύξουμε μαζί μορφές συνεργασίας στην αγαθοεργία, ας ανοιχθούμε και ας συνεργασθούμε επί θεμάτων ηθικού και κοινωνικού χαρακτήρος για να υπηρετήσουμε τους ανθρώπους της εποχής μας και να τους προσκομίσουμε την παράκληση του Ευαγγελίου. Πράγματι, το Πνεύμα μάς καλεί σήμερα περισσότερο παρά στο παρελθόν, να επουλώσουμε τις πληγές της ανθρωπότητας με τον έλαιο της αγάπης.

Ο ίδιος ο Χριστός ζήτησε από τους δικούς του, κατά την ώρα της αγωνίας, την παρηγορία, λέγοντας να μείνουν κοντά του και να προσεύχονται. Η εικόνα του ελαίου μάς οδηγεί έτσι στον κήπο των Ελαιών. «Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε» (Μκ 14, 24) είπε ο Ιησούς. Το αίτημά του προς τους Αποστόλους έγινε στον πληθυντικό. Και σήμερα επιθυμεί να αγρυπνούμε και να προσευχόμεθα: για να φέρουμε στον κόσμο την παρηγορία του Θεού και να θεραπεύσουμε τις πληγωμένες σχέσεις μας χρειάζεται η προσευχή των μεν υπέρ των δε. Είναι απαραίτητο για να φθάσουμε «στην αναγκαία κάθαρση της ιστορικής μνήμης. Με την χάρη του Αγίου Πνεύματος, οι μαθητές του Κυρίου, εμψυχωμένοι από την αγάπη, από το θάρρος της αληθείας και από την ειλικρινή θέληση να συγχωρήσει ο ένας τον άλλον και να συμφιλιωθούν, καλούνται να επανεξετάσουν μαζί το οδυνηρό τους παρελθόν και εκείνες τις πληγές που αυτό συνεχίζει δυστυχώς να προκαλεί ακόμη και σήμερα» (Αγ. Ιωάννης-Παύλος ο Β΄ Εγκυκλ. «*Ινα πάντες ἔν ὧσιν*» 2).

Προς αυτό μας προτρέπει. Ιδιαίτέρως, η πίστη στην Ανάσταση. Οι Απόστολοι, φοβισμένοι και παραπαίοντες, συμφιλιώθηκαν με την σπαρακτική απογοήτευση των αγίων Παθών όταν είδαν τον αναστάντα Κύριο ενώπιόν τους. Ακριβώς από τις πληγές του, πουν φαινόταν αδύνατο να επουλωθούν, άντλησαν μια νέα ελπίδα, ένα ανήκουστο έλεος· μια αγάπη πιο μεγάλη από τα σφάλματά τους και από τις αθλιότητές τους, που θα τους μεταμόρφωνε σε ένα Σώμα, ενωμένο από το Άγιο Πνεύμα μέσα στην πολλαπλότητα τόσων διαφορετικών μελών. Ας έλθει επάνω μας το Πνεύμα του Εσταυρωμένου και Αναστάντος, ας μας δώσει «ένα ήρεμο και διαυγές βλέμμα αληθείας, ζωογονημένο από το θείο έλεος, ικανό να ελευθερώσει τα πνεύματα και να διεγείρει στον καθένα μια ανακαινισμένη διαθεσιμότητα» (ιδ.). Ας μας βοηθήσει να μην μείνουμε ως παράλυτοι εξ αιτίας των άλλοτε αμφισβητήσεων και των προκαταλήψεων, αλλά ας κοιτάξουμε την πραγματικότητα με νέο βλέμμα. Τότε οι θλίψεις του παρελθόντος θα αφήσουν χώρο για τις παρηγορίες του παρόντος και θα ενισχυθούμε από τους θησαυρούς της χάριτος που θα ανακαλύψουμε στους αδελφούς. Μόλις αρχίσαμε, ως καθολικοί, μια οδοιπορία για να εμβαθύνουμε την έννοια της συνοδικότητας και αισθανόμαστε ότι έχουμε τόσα να μάθουμε από εσάς. Το επιθυμούμε με ειλικρίνεια, βέβαιοι ότι, όταν οι αδελφοί εν τη πίστει πλησιάζουν μεταξύ τους, κατέρχεται στις καρδιές τους η παρηγορία του Αγίου Πνεύματος.

Μακαριώτατε, αγαπητέ Αδελφέ, ας μας συνοδεύουν σ' αυτή την πορεία οι τόσοι επιφανείς άγιοι αυτών των τόπων, και οι μάρτυρες, που δυστυχώς σήμερα είναι πολύ περισσότεροι στον κόσμο, παρά κατά το παρελθόν. Προερχόμενοι από διάφορες ομολογίες επί γης, κατοικούν μαζί στον ίδιο Ουρανό. Ας ικετεύουν ώστε το Άγιο Πνεύμα, άγιο έλαιον του Θεού, σε μια ανανεωμένη Πεντηκοστή, να εκχυθεί επάνω μας όπως επάνω στους Αποστόλους από τους οποίους προερχόμεθα: είτε να ανάψει στις καρδιές μας την επιθυμία της μεταξύ μας κοινωνίας, να μας φωτίσει με την σοφία του και να μας χρίσει με την παρηγορία του.
